

Cynllun Gwenyn Iach 2030

Cynllun Gweithredu

Hydref 2021

*Llun y clawr: Chwilio am widdon Varroa mewn cwch gwenyn
Diolch i'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion am y llun, Hawlfraint y Goron.*

© Hawlfraint y Goron 2021

Mae'r wybodaeth hon o dan Drwydded Llywodraeth Agored v3.0. I weld y drwydded, ewch i www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael yn www.gov.uk/government/publications

I gael gwybodaeth am y cyhoeddiad hwn, cysylltwch â:

Cymru

Tir, Natur a Choedwigaeth
Llywodraeth Cymru
Rhodfa Padarn, Llanbadarn Fawr, Aberystwyth
Ceredigion
SY23 3UR

Ffôn: 0300 062 2290

E-bost: GwynynMellach@llyw.cymru neu HoneyBeeHealth@gov.wales

Lloegr

Animal and Plant Health and Welfare
Defra
Room 11G35, York Biotech Campus, Sand Hutton
York
YO41 1LZ

Ffôn: 020 80261586

E-bost: BeeHealth.Info@defra.gov.uk

Cynnwys

Cyflwyniad.....	4
Camau Gweithredu.....	5
Canlyniad 1	5
Mesurau bioddiogelwch effeithiol a safonau hwsmona da, er mwyn cadw'r perygl o blâu a chlefydau mor fach â phosibl a thrwy hynny, gwneud poblogaethau gwenyn mêl yn fwy cynaliadwy	
Canlyniad 2.....	7
Sgiliau a gallu/capasiti cynhyrchu gwell ymhlith gwenynwyr a ffermwyr gwenyn	
Canlyniad 3.....	9
Gwyddoniaeth a thystiolaeth gadarn yn sylfaen ar gyfer gweithredu i gynnal iechyd gwenyn	
Canlyniad 4.....	10
Mwy o gyfleoedd i gyfnewid gwybodaeth	
Geirfa.....	13

Cyflwyniad

Cafodd Cynllun Gwenyn Iach 2030 ei gyhoeddi ym mis Tachwedd 2020 gydag adolygiad o'r Cynllun Gwenyn Iach gwreiddiol a oedd mewn grym rhwng 2009 a 2019.

Mae'r Cynllun Gweithredu'n troi'r pedwar canlyniad a ddisgrifir yng Nghynllun Gwenyn Iach 2030 yn gamau y gellid eu rheoli. Bydd rhanddeiliaid Iechyd Gwenyn yn gweithio gyda'i gilydd dros y deng mlynedd nesaf ar y camau hyn ac ar unrhyw rai eraill y gwelir bod eu hangen i wella iechyd gwenyn mêl yng Nghymru a Lloegr. Cafodd y Cynllun Gwenyn Iach newydd a'r cynllun gweithredu hwn eu datblygu gyda chymorth rhanddeiliaid iechyd gwenyn ac mae'r camau yn rhai y gall unigolion neu rhanddeiliaid ar y cyd â'r gymuned wenyndu ehangach yn ogystal â llywodraeth eu cymryd.

Y pedwar canlyniad yng Nghynllun Gwenyn Iach 2030 y byddwn yn gweithio i'w cyflawni yw:

1. Mesurau bioddiogelwch effeithiol a safonau hwsmona da, er mwyn cadw'r perygl o blâu a chlefydau mor fach â phosibl a thrwy hynny, gwneud poblogaethau gwenyn mêl yn fwy cynaliadwy;
2. Sgiliau a gallu/capasiiti cynhyrchu gwell ymhlith gwenynwyr a ffermwyr gwenyn;
3. Gwyddoniaeth a thystiolaeth gadarn yn sylfaen ar gyfer gweithredu i gynnal iechyd gwenyn; a
4. Mwy o gyfleoedd i gyfnewid gwybodaeth

Cafodd rhai o'r camau a ddisgrifir ar y tudalennau a ganlyn eu nodi yn yr adolygiad o'r Cynllun Gwenyn Iach gwreiddiol. Cododd rhai o'r lleill yn nhräfodaethau'r Fforwm Cynghori ar Iechyd Gwenyn wedi hynny. Rydym wedi nodi pwy sydd i gymryd pob cam a'r amserlen ar gyfer ei gymryd. Bydd y cynllun newydd yn para 10 mlynedd ond caiff y cynllun gweithredu ei ddiweddarau bob rhyw 3 blynedd er mwyn gallu adolygu'n fras:

- (i) y camau fydd wedi'u cymryd;
- (ii) y camau sy'n cael eu cymryd;
- (iii) a oes angen camau newydd.

Rydym wrthi'n gweithio gyda rhanddeiliaid i ddewis llinyn addas ar gyfer mesur llwyddiant er mwyn i ni allu monitro cynnydd pob cam a ddisgrifir yn y Cynllun Gweithredu.

Mae llawer o bartneriaid Cynllun Gwenyn Iach 2030 eu hunain yn comisiynu ymchwil neu'n cyfrannu at ymchwil, a bydd hynny'n parhau, naill ai fel unigolion neu gydag eraill. Ond nid yw'r cynllun yn rhagweld y bydd ffynhonnell ariannol gytûn ar gael i'r perwyl hwn ond caiff syniadau a blaenoriaethau eu rhannu i greu rhaglen ymchwil ategol.

Camau Gweithredu

Canlyniad 1

Mesurau bioddiogelwch effeithiol a safonau hwsmona da, er mwyn cadw'r perygl o blâu a chlefydau mor fach â phosibl a thrwy hynny, gwneud poblogaethau gwenyn mêl yn fwy cynaliadwy

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Gwyliadwriaeth	1	Parhau i gynnal archwiliadau statudol ar sail risg gan ddefnyddio'r rheolau Coch/Ambr/Gwyrdd (CAG) diwygiedig i dargedu adnoddau archwilio'n effeithiol.	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adolygiad cyntaf Rhagfyr 2021 (blynyddol)
	2	Adolygiad ffurfiol o'r rheolau CMG i weld a oes modd eu gwneud yn fwy effeithiol	NBU	Cwblhau'r adolygiad cyntaf Mawrth 2024 (bob 3 blynedd)
	3	Adolygiad byr anffurfiol o'r rheolau CMG	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adolygiad cyntaf Rhagfyr 2021 (blynyddol)
	4	Adolygu sut y blaenoriaethir Ceisiadau am Gymorth gan Wenynwyr (COBs); ystyried deunydd sydd ar gael wrth y cwch i wenynwyr; pwyslais ar dystiolaeth ffotograffig; protocol posibl ar gyfer cyfeirio i BKA leol.	NBU/ BBKA/ WBKA	Cwblhau'r adolygiad Rhagfyr 2022
	5	Ystyried sut i wella gallu gwenynwyr i adnabod clefyd y gwenyn	NBU/ BBKA/ WBKA	Cwblhau'r adolygiad Rhagfyr 2023
	6	Parhau â'r cynllun gwirfoddol Cychod Sentinel i ddal chwilod bach y cwch mewn nythfeydd uchel eu risg.	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cyntaf Rhagfyr 2021 (blynyddol)

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Gwylidwriaeth	7	Adolygu defnyddioldeb y gymhareb darged o 2:1 Gwenynfeydd Sentinel Uwch i Bwyntiau Uchel eu Risg – ystyried dewisiadau eraill.	NBU	Cwblhau'r adolygiad Mawrth 2022 – rhoi canfyddiadau ar waith erbyn Mawrth 2023
	8	Ystyried ffyrdd o gysylltu'n well ag aelodau cymdeithasau o ran adnabod plâu a chlefydau	BFA/BBKA/WBKA/NDB	Adroddiad erbyn Mawrth 2024
Mesurau bioddiogelwch gwirfoddol	9	Adolygu'r Canllawiau Arferion Gorau a datblygu rhai newydd i lenwi bylchau	NBU	Cwblhau'r adolygiad Mawrth 2023
	10	Datblygu gwybodaeth am y camau bioddiogelwch y gall pob gwenynwr eu cymryd, gan gynnwys prynu gwenyn o leoedd dibynadwy.	Defra/LIC/NBU/BBKA/WBKA/NDB/BFA	Cyhoeddi gwybodaeth Mawrth 2023
	11	Gwella sgiliau gwenynwyr ar gyfer dal gwenyn sy'n heidio	BBKA/WBKA	Cyhoeddi cyngor erbyn Mawrth 2023

Canlyniad 2

Sgiliau a gallu/capasiti cynhyrchu gwell ymhlith gwenynwyr a ffermwyr gwenyn

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Y Cynllun Sicrwydd rhag Clefyd Gwenyn Mêl (DASH) Adeiladu ar lwyddiant DASH i gefnogi a hyfforddi ffermwyr gwenyn proffesiynol.	12	Cyhoeddi amodau aelodaeth DASH	NBU/BFA	Cyhoeddi erbyn Mawrth 2022
	13	Rhestru niferoedd aelodau llwyddiannus DASH bob blwyddyn i gydnabod yn gyhoeddus lefelau cydymffurfio â mesurau bioddiogelwch.	NBU/BFA	Wrthi'n gwneud – adroddiad cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	14	Cynnig DASH i achredu ymgeiswyr addas eraill sydd â >50 o gychod	NBU/BFA	Cynnig cyntaf Medi 2022 (blynyddol)
	15	Adolygu'r archwiliad o aelodau DASH	NBU/BFA	Adroddiad cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	16	Ystyried sut i estyn a darparu hyfforddiant gloywi DASH	NBU/BFA	Cwblhau'r adolygiad Mawrth 2023
	17	Treialu hyfforddiant ar-lein	NBU/BFA	Diwedd peilot Medi 2021
	18	Adolygu cynllun DASH bob 3 blynedd (a yw'n rhoi gwerth am arian a budd i ffermwyr gwenyn)	NBU/BFA	Cwblhau'r adolygiad cyntaf Mawrth 2024 (bob 3 blynedd)
Rhaglenni hyfforddi	19	Annog gwenynwyr i basio'r asesiad sylfaenol (neu ei gyfatebol) o fewn 5 mlynedd ar ôl dechrau gwenyna.	BBKA/WBKA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	20	Recriwtio digon o aseswyr i allu cynnig asesiad sylfaenol i bob gwenynwr o fewn ei 5 mlynedd cyntaf.	BBKA/WBKA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	21	Nodi pynciau addysgu hanfodol Cynllun 2030 erbyn haf 21	BHAF	Cytuno ar bynciau hanfodol Medi 2021

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Rhaglenni hyfforddi	22	Datblygu rhaglenni hyfforddi sy'n hygyrch a phriodol i amrywiaeth eang o wenywyr a sut i'w cyflwyno.	BBKA/WBKA/ NDB	Datblygu erbyn Medi 2022
	23	Datblygu pecyn cyn dechrau gwenyna – beth sydd angen ei wybod/ystyried cyn cael nythfa	NBU/WBKA/ BBKA	Darparu pecyn Rhagfyr 2022
	24	Denu pobl i fod yn addysgwyr ar wenyyna yn y dyfodol.	BBKA/WBKA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd Mawrth 2022 (blynyddol)
	25	Datblygu rhaglen o leiaf o 5 cyflwyniad ar-lein bob blwyddyn, ar gael i bob gwenynwr.	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd Mawrth 2022 (blynyddol)
	26	Mentora – datblygu fframwaith y gall cymdeithasau lleol ei ddefnyddio i greu cynlluniau. Adlewyrchu arferion gorau; yn gallu ei roi ar waith yn lefel ehangach pan ddaw adnoddau ar gael.	Defra/LIC/ BHAF/ gweithgor	Fframwaith yn barod Rhagfyr 2021
	27	Adolygu'r opsiynau ar gyfer pecyn hyfforddiant i wenywyr proffesiynol, fel cynllun datblygu proffesiynol parhaus.	BFA	Cwblhau'r adolygiad Rhagfyr 2022
Cynllun Prentisiaid y BFA	28	Cynnal Cynllun Prentisiaeth Cymdeithas y Ffermwyr Gwenyn.	BFA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd Mawrth 2022 (blynyddol)

Canlyniad 3

Gwyddoniaeth a thystiolaeth gadarn yn sylfaen ar gyfer gweithredu i gynnal iechyd gwenyn

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Defnyddio technoleg i hyrwyddo iechyd gwenyn	29	Adolygu ffyrdd o ddefnyddio technoleg i adnabod a darganfod plâu a chlefydau'n well.	Defra/LIC/NBU/Fera	Adolygiad cyntaf Rhagfyr 2022 (bob 3 blynedd)
	30	Adolygu deunydd ar-lein yr Uned Wenyn Genedlaethol	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd Mawrth 2022 (blynyddol)
Cydweithio ar Ymchwil	31	Ystyried sefydlu plattform rhannu gwyddoniaeth ar-lein.	Defra/LIC/BHAF	Adroddiad dichonolrwydd Mawrth 2024
	32	Trafod blaenoriaethau ymchwil mewn cyfarfod gwyddonol blynyddol ac yng nghyfarfodydd rheolaidd y BHAF.	BHAF	Cyfarfod treialu Chwefror 2022
Cyfathrebu gwyddoniaeth gadarn	33	Rhaeadru gwybodaeth i wenydwyr, ffermwyr gwenyn ac addysgwyr gwenyna; dathlu Diwrnod Gwenyn y Byd bob blwyddyn trwy gyfathrebu am y wyddoniaeth ddiweddaraf.	BHAF	Cyfathrebu cyntaf Mai 2022 (blynyddol)
Asesiad o'r risg i iechyd gwenyn	34	Adolygiad o asesiad risg Cacynen Asia a Chwilen Fach y Cwch.	Defra/LIC/NBU/Fera	Adolygu PRAs Mawrth 2023

Canlyniad 4

Mwy o gyfleoedd i gyfnewid gwybodaeth

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Cysylltu â BeeBase	35	Gwneud BeeBase yn fwy hylaw i wenywyr trwy symleiddio diweddariadau.	NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
Hysbysu gwenywyr am eu hymrwymiaidau cyfreithiol	36	Llunio tudalen newydd ar BeeBase am ofynion cyfreithiol; diweddaru gwybodaeth yn ôl y gofyn; canllawiau arferion gorau.	NBU/Defra/LIC	Cyhoeddi tudalen Rhagfyr 2021 – diweddaru taflenni Mawrth 2023
Cynyddu cyfleoedd i rannu arferion gorau	37	Helpu i rannu gwybodaeth ymhlith grwpiau lleol am wenywyr'n gyffredinol ac ystyriaethau masnachol.	BBKA/WBKA/BFA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	38	Helpu i roi gwybod am yr hyfforddiant, cyngor a chanllawiau diweddaraf	BBKA/BFA/WBKA/BDI/NDB	Wrthi ers diweddaru'r canllawiau – adroddiad cynnydd cyntaf Mehefin 2022 (blynyddol)
	39	Adolygu'r ystod o gyngor ar arferion gorau; gweld bylchau, lleihau dyblygu a rhesymoli o fewn y canllawiau hyn a deunydd arall; datblygu canllawiau i lenwi'r bylchau.	NBU/BHAF	Wrthi'n gwneud – y deunydd cyntaf ar gael Mawrth 2022 (blynyddol)
	40	Datblygu taflen am niferoedd gwenywyr a faint o fwyd sydd ar gael i wenywyr.	Defra/LIC/NBU/NPS/BBKA/WBKA	Mawrth 2022
Cofnodion BeeBase	41	Ymchwilio i ffyrdd rhwydd i wenywyr ddiweddaru gwybodaeth am wenywyr yn y maes/cwch, a'u hannog i'w defnyddio.	NBU	Adroddiad dichonolrwydd Mawrth 2024

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Datblygu Proffesiynol	42	Cefnogi hyfforddiant/deunydd/digwyddiadau datblygu proffesiynol i ffermwyr gwenyn.	BFA/NBU	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
Deall amrywiaeth a hygyrchedd o ran gwenyna	43	Holl gymdeithasau partner i annog aelodau a gwenynfeydd i gofrestru ar BeeBase.	BHAF	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	44	Hyrwyddo mentora/cefnogaeth i wella sgiliau gwenyna a chreu cymuned gynhwysol gefnogol (cysylltiad â Cham 26)	BBKA/WBKA/BFA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
	45	Cofnodi gwybodaeth am amrywiaeth i ddeall a oes angen i'r gymuned wenynd wneud rhywbeth i fod yn fwy amrywiol a chynhwysol.	BHAF	Wrthi ers Mawrth 2022 – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2023 (blynyddol)
	46	Trosglwyddo data am aelodaeth cymdeithasau (“eR2”) i BeeBase rhag bwydo'r un data fwy nag unwaith ac i wneud y rhestr “Current Beekeeper” yn fwy cywir.	NBU/BDI/BBKA/WBKA	Lansio yn Awst 2023
Gwella'r hyn a gynigir ar-lein	47	Hyrwyddo a pharhau i nodi a gwella cyfleoedd i ddysgu, a gwneud y gorau o ddysgu ar-lein.	BHAF	Wrthi ers dechrau'r cynllun - adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
Cynyddu cyfleoedd i rannu arferion gorau	48	Diweddarau a hyrwyddo taflen NFU 'Farming for bees', sy'n rhoi cyngor i ffermwyr ar ddarparu bwyd i wenyn, safleoedd gwenynfeydd ac arferion da wrth ddefnyddio pryfladdwyr; adolygu'r cyngor ar ôl ymgynghori ag aelodau BHAF	NFU	Diweddarau'r daflen Rhagfyr 2021
	49	Ystyried beth sy'n rhwystro'r defnydd o BeeConnected ar-lein i gysylltu gwenynwyr a ffermwyr, rhoi gwybod i wenynwyr pan fydd ffermwyr y gymdogaeth yn gwasgaru pryfladdwyr.	NFU	Hydref 2021

Thema	Rhif y Cam	Cam Gweithredu	Partneriaid	Cyfnod ac adroddiad
Hyrwyddo mesurau ar ffermydd gwenyn mêl	50	Gweithio gyda phartneriaeth Championing the Farmed Environment (CFE) i hyrwyddo mesurau ar ffermydd er lles gwenyn mêl.	NFU	Wrthi ers dechrau'r cynllun - adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
Gweithio gyda phartneriaid yn Ewrop	51	Gweithio gyda Copa-Cogeca i gynrychioli ffermwyr gwenyn ar lefel Ewropeaidd	NFU/BFA	Wrthi ers dechrau'r cynllun – adroddiad cynnydd cyntaf Mawrth 2022 (blynyddol)
Diweddarau'r Fforwm Cyngori ar lechyd Gwenyn	52	Diweddarau'r Cylch Gwaith	NBU	Cwblhau diweddarau Rhagfyr 2021
	53	Adolygu aelodaeth y Fforwm	Defra/LIC	Cwblhau'r adolygiad Rhagfyr 2021
	54	Ystyried agendâu thematig a/neu gyfarfodydd blynyddol arbenigol i drafod pethau'n fanwl.	BHAF	Gweithredu Rhagfyr 2021
	55	Adolygu fformat adroddiad uchafbwynt	NBU	Cwblhau'r adolygiad Rhagfyr 2021

Geirfa

BBKA	Cymdeithas Gwenynwyr Prydain
BDI	Bee Diseases Insurance Limited
BFA	Cymdeithas Ffermwyr Gwenyn
BHAF	Fforwm Cynghori ar Iechyd Gwenyn
DASH	Y Cynllun Sicrwydd rhag Clefyd Gwenyn Mêl
Defra	Department for Environment, Food and Rural Affairs
Fera	FERA Science Ltd.
HBP 2030	Cynllun Gwenyn Iach 2030
LIC	Llywodraeth Cymru
NBU	Uned Wenyn Genedlaethol
NDB	Diploma Cenedlaethol mewn Gwenynna
NFU	Undeb Cenedlaethol y Ffermwyr
NPS	Y Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Pryfed Peillio
PRA	Asesiad Risg Plâu
WBKA	Cymdeithas Gwenynwyr Cymru